

Igen tisztelt kedves vendégek! Diáktársaim!

Egy tanárasszony – Bagi Aranka verséből idézve „egy szelíd mosolyú, törhetetlen lelkű asszony” – hívott vissza most sokunkat az alma materbe: Beniczky Ádámné Horváth Katalin, aki 1910 októberében született. Századik születésnapja az alkalom arra, hogy szóval és táblával állítsunk emléket „egy tengeren túlra merészkedett” karcagi tanárnak.

Rövid ideig tanítványa, majd kartársa és könyvtári segítője, később – másokkal együtt – megtisztelt levelezőpartnere is lehettem. Clevelandi munkásságáról dokumentumot is sikerült szereznem 10 évvel ezelőtt. Innem a bátorság a laudáció elmondásához. Sok kartársával, tanítványával beszéltem, a többség egyetértett az emléktábla-állítással, s ezzel találkozott Cséti Imre ünneplési szándéka is. Így most az Öregdiákok Baráti Köre nevében szólhatok. Köszönöm iskolánk fenntartójának, hogy engedélyezte a tábla elhelyezését, s mindenkinek köszönöm az anyagi és tevőleges hozzájárulást, különösen Tímár Katalinnak és Cséti Imrének a szervező munkát, Séllei Lászlónénak levéltári és egyéb útbaigazításait, Györfi Sándor művész úrnak a tábla kivitelezését, s az írásban visszaemlékezők fáradságát is.

Kató néni neve sokszor felmerül a tanítványok körében: remek irodalomórái, kötelező olvasmányokat feldolgozó élményszerű könyvtári foglalkozásai, irodalmi műsorai (amelyekben diákok és fiatal tanárok egyaránt mondtak verset); a lakására szóló meghívások (amelyekben a helyes viselkedést tanárnak – diáknak megtanította a megtiszteltetés) – legendások. Kató néni kivitte a város elé is az iskolai irodalmi rendezvényeit. Hihetetlen tudásátadási kényszer, jobbítani és segíteni akarás s talán önmegmutatás is hajtotta. Egyszerűségében is az emberség, az igényesség, a nyelvtudáson, zenei és művészettörténeti ismereten alapuló európai műveltség megtestesült képviselője volt. Így érezték diákjai, kartársai, ezért volt tekintélye, ezért volt mosolyának fegyelmező ereje, ez vonzott mindenkit hozzá – kedves személyiségén túl.

Kató néni pályájának a legrövidebb idejét töltötte Karcagon, hiszen soproni gimnáziumi évei után a pesti egyetemen tanult (egy-egy évet Genfben és Párizsban is), majd a fővárosban dolgozott a rádió munkatársaként. A háború után – magas beosztású katonatiszt – férje külföldi távozásával nehéz lett a sorsa, s negyven évén túl kissé menedéke lett a karcagi gimnázium. De a nagy cezúra a Karcagról történt távozás volt 1963-ban.

Kató néni 53 éves (csaknem nyugdíjas), mikor elindul! A férje után, akivel az eltelt hosszú idő alatt talán egyszer találkozott! Barátokat, házat, hazát itthagya Amerikába megy az ismert politikai helyzetben. (Házának, ingóságainak későbbi elárverezését még 1991-ben is fájalta.) Ezeknek az adatoknak mindegyike önmagában is elgondolkoztató. Kató néni nem csak tanárként tanít, van mit tanulni tőle az életről is. Legfőképpen azt, hogy sohasem késő újrakezdeni! De megtanulhatjuk azt is tőle, hogy a dolgok nem fehérek vagy feketék! Hűség az édesanyjához, csak annak halála után

teljesíti be férjéhez való hűségét – a hazája iránti hűtlenség árán. Új hazájában azonban – „magyarságszolgáló működésével” – a régi hazához hűséges.

Amerikában előbb egyetemi tanulmányokat folytatott!, majd 5 évig tanár és könyvtáros volt. Bekapcsolódott az amerikai magyarság szellemi életébe, s negyedszázadig aktívan részt vett benne. Hazáírott leveleiből tudtuk ezeket. Csodáltuk őt, de nem tudatosult, hogy Karcagról ő jutott legmesszebbre irodalmi-művészeti munkásságával. Most már kimondhatjuk ezt, hisz dokumentálni is tudjuk. A szerencse folytán a Beniczky-család egyik ismerőse, vitéz Falk Viktor elküldte az Árpád Akadémia (a magyar tudósok, írók, és művészek testülete) évkönyvének lapjait, amelyek Beniczky Ádámné életrajzát és publikációinak jegyzékét tartalmazzák; Alapi Etelkától pedig (Jánosi Márta közvetítésével) az Árpád Akadémia főtítkárnak, dr. Somogyi Ferencnek temetési búcsúztató beszédét (1992. szept. 15.) kaptam meg. Mit tudunk ezekből az iratokból?

Beniczky Ádámné magyar-francia szakos középiskolai tanár, előadó és rendező volt Clevelandben. Részt vett az Árpád Akadémia munkájában: 1975-től az irodalmi fősztály tagja, 1979-től a szépirodalmi osztály elnöke volt. Továbbá, főleg irodalmi szakembere volt annak a bíráló bizottságnak, amely az Árpád Akadémiába törekvők dolgozatait értékelte. E tevékenységéért arany Árpád-érmét kapott. Kató néni erről így írt nekem 1991-ben: „A közelmúltban kaptam egy díszoklevelet a Clevelandi Magyar Akadémiától, ami nem pedagógiai eredményeimmel foglalkozik, hanem amerikai előadásaimról emlékezik meg ... egy tengerentúlra merészkedett tanár magyarságszolgáló működésének elismeréseként.”

Az Árpád Akadémia mellett a Clevelandi Magyar Társaság munkájában is részt vett. Számos színvonalas szabadegyetemi előadást, több értékes szakelőadást tartott, és magas színvonalú irodalmi esteket rendezett, s ezekkel nagy elismerést szerzett.

S e sokféle munkálkodás közepette „egy villanegyedben lévő kedves kis piros téglaházban” szívélyes vendéglátó magyar nagyasszony volt, viaskodott saját és férje betegségeivel, kiterjedt levelezést folytatott az itthoniakkal rangra való tekintet nélkül. Minden karcagi dolog érdekelte, különösen a gimnáziumiak. A tantestület számára alapított, édesapjáról elnevezett Horváth Ferenc-díjhoz – engedélye mellett – pénzt is küldött, amely a jutalmazás anyagi alapja lett. Édesapja megbecsülése nagy öröm volt számára. A Református Nagykun Gimnázium egykor teológiát tanult igazgatójának gyermeke – a temetési búcsúztatóból idézve – „egyházának Amerikában is hű leánya s a magyar ifjúságnak nagy barátja volt.” (Mintha ismerték volna ott a karcagi Déli temetői sírfeliratot: Horváth Ferenc „az ifjúságnak jóságos barátja” volt.)

Tisztelt Hallgatóság!

Szerettem volna azt éreztetni, hogy a centenáriumi ünneplés nemcsak Kató néni karcagi 12 évéről szól (hiszen sok más nagyszerű tanárt is őriz a diákok emlékezete), hanem egész életéről. Főleg

arról, hogy minden helyzetben megtalálta a módját, hogy ne felszínes, sodródó magatartással igazodjék a körülményekhez, hanem helyét tudva emberi-szakmai értékeivel gazdagítsa kisebb-nagyobb közösségeit, a világot.

Legyünk hát büszkék a magyarság karcagi nagykövetére, aki 1963 októberében indult el az ismeretlenbe, s Cleveland-szerte ismertén és nagyrabecsülten halt meg 1992 szeptemberében.

S ma – megemlékezésünkkel és táblaállításunkkal – talán mi is hozzátettünk a világhoz valamit: bizonyítékát annak, hogy a tiszta és igaz emberek haláluk után, száz évesen is élnek, s képesek átmelegíteni a szíveket.

Ezt a jó érzést kaptuk Kató nénitől 100. születésnapjára. Most is mi kaptunk, tanítványok és emlékezők. Hálával fogadjuk el ajándékát.

Áldott legyen az emléke!

Gombosné Kegyes Margit